

## СПОРТЫН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООНЫ ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА

(Харьцуулсан судалгаа)

Ц.Норовдондог (Ph.D), Г.Алтан-Оч (Ph.D),  
О.Билгүүтэй, Б.Баянмөнх

### АГУУЛГА

#### УДИРТГАЛ

#### СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

#### БНСУ

Олон улсын тэмцээн зохион байгуулсан туршлага

БНСУ-ын спортын бодлого, бүтэц тогтолцоо

Спортын товчоо (Sports Bureau)

БНСУ-ын спортыг дэмжих сан (Korean Sports Promotion Foundation)

- *Хөрөнгө босгох ба сангийн менежмент:*
- *Спортын байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг санхүүжүүлэх:*
- *Спортын үйлдвэрлэлийг дэмжих:*

Спортын бодлого ба спортын судалгаа:

- *Сөүлийн олимпийн өв:*

#### ХБНГУ

Зах зээл ба төрийн харилцан хүчинд орших спортын санхүүжилт

Их спортын арга хэмжээний үед тосгодоод олгох тэтгэлэг:

Татвар ногдуулалт буюу нийгмийн эрх ашиг

Хураамжийн орлого буюу нуугдмал татаас

Спортыг татварын бодлогоор дэмжих нь

Германы Спортыг Дэмжих Сан

- *Дэмжлэг*
- *Дэмжлэг авах тамирчин*
- *Дэмжлэгийн бодлого*
- *Үндсэн дэмжлэг*
- *Ирээдүйн шилдэг баг (Үндсэн дэмжлэгийн нэмэлт)*
- *Шилдэг баг (Үндсэн дэмжлэгийн нэмэлт)*
- *Зодог тайлсны дараах тэтгэлэг*
- *Санхүүжилт*

#### Өмнөд Африк

Өмнөд Африкийн спортын салбарын бодлого

Өмнөд Африкийн спортын тогтолцооны бүтэц

Өмнөд Африкийн спортын санхүүжилт

Үндэсний сугалааны итгэлцлийн сан (NLDTF):

#### Япон Улс

Японы спортын удирдлагын бүтэц

Спортын тухай хууль

Японы спортын зөвлөл түүний бүтэц, спортыг дэмжих сан

Спортыг дэмжих сан

Спортыг дэмжих сугалаа

#### АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

UIH.MN  
СУДАЛГААНЫ САН

## УДИРТГАЛ

Улсын Их Хурлын гишүүний захиалгаар “Спортын санхүүжилтийн тогтолцооны талаарх гадаадын зарим орны туршлага” сэдэвт харьцуулсан судалгааг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнгийн Судалгааны албаны Байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн хэсэгт гүйцэтгэв.

### **Судалгааны зорилго:**

Гадаадын зарим орнуудын нийтийн биеийн тамир, их спортыг дэмжих сан, тухайн асуудлыг хариуцсан төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, санхүүжилтийн тогтолцооны талаарх туршлагыг харьцуулан судлахад чиглэгдэнэ.

### **Хамрах хүрээ:**

Судалгаанд ХБНГУ, Өмнөд Солонгос, Өмнөд Африк, Япон зэрэг 4 орны туршлагыг хамруулан спортын салбарын удирдлага, зохион байгуулалт, төрөөс баримталж буй бодлого, спортыг дэмжих сан, төрийн дэмжлэг, тусламж, татварын орчин зэрэг спортын санхүүжилтийн тогтолцоотой холбоотой асуудлуудыг судлав.

**Түлхүүр үг:** спортын санхүүжилт, спортыг дэмжих сан, спортын салбарын удирдлага, төрийн бодлого, их спорт, нийтийн биеийн тамир.

**Keywords:** sport financing, sport funding, sport management, government policy, elite sport, mass sport.

UIH.MN  
СУДАЛГААНЫ САН

### СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Спортын салбарыг хөгжүүлэх, мэргэжлийн болон нийтийн биеийн тамир спортын удирдлага, төлөвлөлт, зохион байгуулалтыг амжилттай хэрэгжүүлэхэд нь санхүүжилтийн тогтолцоо чухал үүрэгтэй. Хязгаарлагдмал нөөцөөр спортын салбарт амжилт гаргахын тулд тухайн салбарыг хариуцсан байгууллагууд, ялангуяа спортын хороо, нийгэмлэгүүд хандивлагчид, дэмжигчид болон орон тооны бус ажилтнуудын хүчийг ашиглах, боломжтой бүх арга замуудаар хөрөнгө, санхүүжилт босгох шаардлагатай тулгардаг. Тиймээс спортын салбарын удирдлага, менежментийн хамгийн чухал асуудал нь спортын санхүүжилт юм. Иймд бүтэц, зохион байгуулалтаас хамаарах санхүүгийн удирдлага бус тодорхой бүтэц, тогтолцоо (тухайлбал, спортын хороо болон спортын холбоод)-оор дамжуулан санхүүжилтийн боломжит эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлэх, хуваарилах механизм талаас нь авч үзэх онцлогтой юм.

Спортын хороо болон спортын холбоодын зохион байгуулдаг спортын арга хэмжээний санхүүжилтийн гол эх үүсвэр нь ихэвчлэн гишүүний татвар хураамж, хандив болон төрийн тэтгэлэг болдог байна. Иймээс төрийн спортын тэтгэлэг, түүнийг олгох журам, энэ төрлийн арга хэрэгслүүд нь энэ салбарын удирдлага, зохион байгуулалтанд хүчтэй үр нөлөө үзүүлдэг байна. Спортын санхүүжилтэнд татвар төлөгчийн мөнгөнөөс гадна төрийн зохицуулалт бүхий азын тоглоом (сугалаа)-ны орлогын тодорхой хувийг зарцуулдаг байна. Иймээс спортын асуудал хариуцсан байгууллагын удирдах ажилтнууд зөвхөн төсвийн санхүүжилтэнд найдах биш олон нийтийн спортыг дэмжих хүсэл дээр тулгуурлан бооцоот тэмцээн, спорт лотерей зэргийг ашиглан хөрөнгө санхүүжилт босгох тал дээр түлхүү анхаарч ажилладаг хандлага ажиглагдаж байна.

Өнөө үед спортын арга хэмжээний санхүүжилт босгоход спортын асуудал хариуцсан төрийн байгууллагууд, сан бүрдүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулагчид, хэвлэл мэдээлэл, зар сурталчилгааны байгууллагууд, дэмжигч компаниуд, ялангуяа үзэгчдийн оролцоо их байдаг байна.

Спорт, бизнес болон улс төрийн хамтын ажиллагаа нь тийм ч эв найрамдалтай бус байдаг бөгөөд сэтгэл зүйн хувьд “гурвалсан зангилаа” үүсгэж, хэн нь ч дангаараа бүрэн хариуцлага хүлээх боломжгүй байдаг байна.

Спортын эдийн засгийн асуудлыг зөвлөх шинжлэх ухааны төрлөөр хөгжүүлэн, олон улсын сайн туршлагад тулгуурлан практикт хэрэгжих боломжтой санхүүжилтийн загварыг боловсруулах нь зүйтэй байна. Эдгээр загварууд нь татварын болон татварын бус санхүүгийн эх үүсвэрүүдийг хослуулсан байх шаардлагатай. Загварт түүхэн уламжлал, бүс нутгийн онцлог, спортын улс төрийн болон зохион байгуулалтын хамаарал, үр нөлөөг тусгасан байвал зохино.

Спортын салбар дахь төрийн дэмжлэгийн тухайд санхүүжилтийн тогтсон загвар байхгүй ба төрийн дэмжлэгийн төрлүүд нь тухайн тохиолдол бүрд шинэлэг бөгөөд олон янз хэлбэртэй байна. Хураамжийн орлого буюу татаасаар төдийлөн орлого олдоггүй бөгөөд зарим уралдаан тэмцээний хувьд (тухайлбал, гүйлтийн уралдаан) харьцангуй өндөр хувьтай орлого бий болгодог туршлага байна.

Спорт нь олон нийтэд хамааралтай салбар учраас спортын салбарыг дэмжихэд олон нийтийн оролцоо чухал гэдгийг нийгэм хүлээн зөвшөөрсөн байдаг байна.

Судалгаанаас үзэхэд, нийтийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн спортын салбарыг дэмжих зорилгоор улсын төсөвт суулгах байдлаар санхүүжүүлэхээр хуульчилсан байдаг байна.

Төрийн дэмжлэгийн шууд хэлбэр нь улсын төсвийн санхүүжилт болон спортын тэтгэлэг байдаг.

Тухайлбал, нийт спортын санхүүжилтэнд засгийн газрын тэтгэлгийн эзлэх хувь хэмжээ БНСУ-д 2008 онд 47% байсан бол 2022 онд 7% болж буурсан байна. Германы хувьд, 2018 оноос эхлэн спортын санхүүжилтэнд тодорхой хэмжээний засгийн газрын тэтгэлэг олгож эхэлсэн байна. Японы хувьд, 2022 онд спортын санхүүжилтийн 11% нь төсвөөс, үлдсэн 89% нь сугалаанаас орсон байна. Өмнөд Африкт 2018 онд төсвийн санхүүжилт 15%-ийг эзэлж байсан байна.

Судалгаанд авагдсан орнуудын туршлагаас үзэхэд, спортын санхүүжилтийн хөрөнгө босгох зорилгоор бооцоот азын тоглоомыг маш өргөн хүрээнд ашигладаг байна. Үүнд: Герман-лотто, БНСУ-тото, Өмнөд Африк-сугалаа, Япон-сугалаа гэх мэт.

Спортын санхүүжилтийн эх үүсвэр нь Орлогын албан татвар (ОАТ) болон Аж ахуйн нэгжийн албан татвар (ААНАТ)-аас бүрддэг. Спортын хороо, холбоод аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй учраас ААН-ийн албан татвараас чөлөөлөгдөнө. Энэхүү татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтөд түрээс, хүү, лизингийн хүү, лицензийн орлого, ивээн тэтгэлгийн орлого зэрэг орлогын эх үүсвэрүүд хамрагддаг. Түүнчлэн спортын хороо, холбооны үндсэн чиг үүргийн хүрээнд зорилтот үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллага, үйлдвэрийн газрууд энэхүү хөнгөлөлтийг мөн эдэлнэ.

Мөн олон улсын спортын арга хэмжээ зохион байгуулах болон олон улсын холбоог дэмжих зорилгоор хэрэгжүүлж буй улс орны эдийн засагт ач холбогдол бүхий онцгой арга хэмжээ (олимпын наадам, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээн г.м)-ний үед орлогын албан татвараас чөлөөлдөг.

Цалин хөлс, хөрөнгийн орлогын албан татварын хувьд спортын салбарт тусгайлан үзүүлдэг хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн зохицуулалт байхгүй байна. Газрын албан татварын хувьд спортын холбооны чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зориулалтын бүх төхөөрөмж (талбай) газрын татвараас чөлөөлөгдсөн байдаг байна.

Эдгээр зохицуулалтыг үндэслэн гаргасан төсвийн орлого, зарлагын шинжилгээ, татварын орлогын доод хэмжээг (ялангуяа ААНАТ болон ОАТ-ын) тогтоосон судалгааны мэдээ хараахан алга байна. Гэхдээ төрөөс хэдий хэмжээний тэтгэлэг, нөхөн олговор буюу ивээн тэтгэлэг олгож, зориулалтын дагуу зарцуулж байгаа нь тодорхой байдаг байна. Энэ тал дээр чухам ямар тэтгэлгийг татаас гэж тодорхойлох, нэгдсэн бодлого, удирдамжаар хангах хэрэгцээ шаардлага тулгардаг байна.

*(Дэлгэрэнгүй мэдээллийг судалгааны хэсгээс үзнэ үү)*

UIH.MN  
СУДАЛГААНЫ САН

## СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХЭСЭГ

### **БНСУ**

Сүүлийн жилүүдэд Солонгосын спортын салбар дэлхийн тавцанд өндөр амжилт үзүүлж байгаа ба олон улсын тэмцээн, уралдаануудыг мөн эх нутагтаа амжилттай зохион байгуулсан байна. БНСУ спортыг бодлогоор дэмжиж эрүүл чийрэг хүчирхэг иргэдтэй орон болгох, иргэдийг спортоор хичээллэх сонирхлыг нэмэгдүүлэн эрүүл улсыг цогцлоох алсын хараатай, спортын хүчирхэг гүрэн болохын тулд спортод ээлтэй орчныг бүрдүүлэн ажиллаж байна.

#### **Олон улсын тэмцээн зохион байгуулсан туршлага**

**1988 оны Сөүлийн зуны олимп:** 1988 онд XXIV зуны олимпийн наадам Сөүл хотноо зохион байгуулагджээ. Уг XXIV зуны олимпийн наадамд нийт 160 орны 13304 тамирчид оролцсон ба БНСУ-ын тамирчид 12 алт, 10 мөнгө, 11 хүрэл медаль хүртэж, нийт улсуудаас 4-р байрт жагссан байна.<sup>344</sup>

**2002 оны дэлхийн хөл бөмбөгийн ДАШТ Солонгос/Япон:** 2002 онд 31 хоног (05.31-06.30-ны хооронд) зохиогдсон 17 дахь удаагийн хөл бөмбөгийн ДАШТ-ийг Солонгос/Япон хоёр улс хамтран зохион байгуулсан байна. Энэ нь Европ, Америк тивээс гадна зохион байгуулагдсан анхны Дэлхийн цомын тэмцээн байв.

**2011 оны хөнгөн атлетикийн дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээн:** 2011 оны 08-р сарын 27-ноос 09-р сарын 04-ний хооронд тус улсын гурав дахь том хот болох Дэгү хотод Хөнгөн атлетикийн 13 дахь удаагийн дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээн болсон. Орчин үеийн технологийг нэвтрүүлсэн Дэгү хотын “Blue Arc” цэнгэлдэх хүрээлэнд зохион байгуулсан хөнгөн атлетикийн тэмцээнийг дэлхийн өнцөг булан бүрд байгаа хөгжөөн дэмжигчдэд дэвшилтэт технологитой хослуулсан өндөр нягтралтай цахим самбараар шууд дамжуулан үзүүлсэн байна.

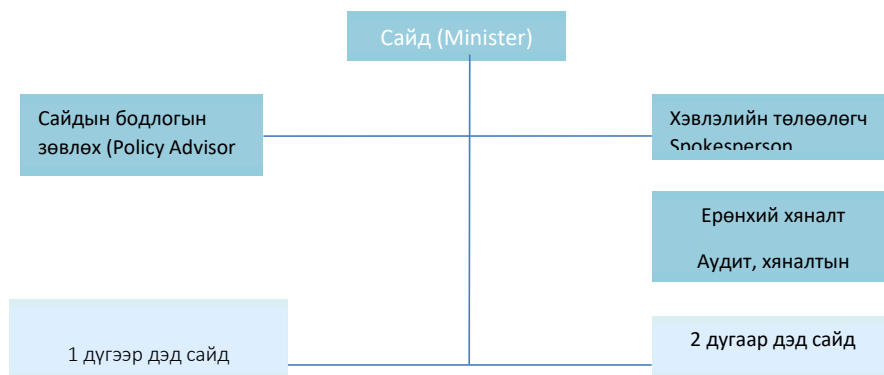
**2015 оны зуны Универсиад наадам:** (2015 Summer Universiade) 2015 оны зуны Универсиад наадам 2015 оны 07-р сарын 03-наас 14-ний хооронд Гванжу хотод болсон ба энэ нь Өмнөд Солонгост зохиогдсон гурав дахь Универсиад наадам юм. Спортын 21 төрлөөр 143 орны 17036 тамирчин оролцсон байна.

**Пёнчан 2018 өвлийн олимп:** Энэхүү өвлийн олимп нь 2018 оны 02-р сарын 09-нөөс 25-ны хооронд зохиогдсон. Энэхүү олон улсын тэмцээнд 92 орны 2920 тамирчин оролцсон бөгөөд БНСУ-д зохиогдсон хамгийн том тэмцээн болсон байна.

#### **БНСУ-ын спортын бодлого, бүтэц тогтолцоо**

Соёл, спортын бодлого түүнтэй холбоотой ажлуудыг Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яам (Ministry of Culture, Sport and Tourism MCST) хариуцдаг. Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яам нь удирдлагын хувьд дараах бүтэцтэй байна.

<sup>344</sup> <https://www.koreanculture.org/korea-information-sports>



### Спортын товчоо (Sports Bureau)

Спортын товчоо нь Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яамны 2 дугаар дэд сайдын удирдлагад үйл ажиллагаа явуулдаг ба 3 хэлтэстэй.<sup>345</sup> Үүнд:

- Спортын бодлогын хэлтэс;
- Спортыг олон нийтэд таниулах сурталчлах хэлтэс;
- Спортын үйлдвэрлэлийн хэлтэс;

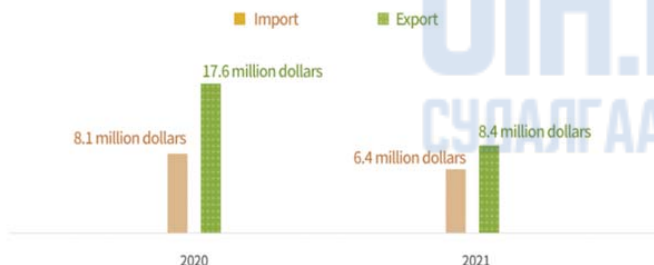
Дээрх товчоонд мөн Спортын хамтын ажиллагааны (Sports Cooperation Bureau) тасаг багтдаг. Үүнд:

- Олон улсын спортын хэлтэс;
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүст зориулсан спорт;
- Спорт уламжлалын хэлтэс.

2021 оны Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яамнаас гаргасан статистик мэдээллээр спорт (урлаг) ба амралт зугаалгатай холбоотой үйлчилгээний бизнест оюуны өмчийн эрхийн худалдааны тэнцэл 2 сая долларын ашигтай ажилласан бол спортын тоног төхөөрөмж, хэрэгслийн худалдааны тэнцэл 2.07 тэрбум долларын алдагдалтай гарсан байна.<sup>346</sup>

### Спорт (урлаг) ба амралт зугаалгатай холбоотой үйлчилгээний бизнест оюуны өмчийн эрхийн импорт/экспорт мөнгөн дүнгээр

Import/Export of Intellectual Property Rights on Service Business related to Sports (Arts) & Recreation

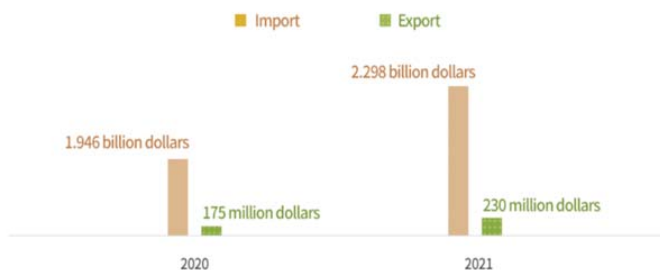


### Спортын тоног төхөөрөмжийн импорт/экспорт мөнгөн дүнгээр

<sup>345</sup> <https://www.mcst.go.kr/english/about/orgChart.jsp>

<sup>346</sup> <https://www.mcst.go.kr/english/statistics/statistics.jsp>

Import/Export of sporting Equipment



### Солонгосын спортыг дэмжих сан (Korean Sports Promotion Foundation)

БНСУ-ын спортын салбар санхүүжилтийн үндсэн хоёр эх үүсвэртэй байдаг ба тэдгээр нь татвар төлөгчдийн мөнгөнөөс бүрддэг Үндэсний сан (National Treasury) болон Солонгосын спортыг дэмжих сан (Korean Sports Promotion Foundation) тус тус байна. Солонгосын спортыг дэмжих сан нь 1988 оны Сөүлийн Олимпын дараа 1989 онд анх байгуулагдсан ба төрийн байгууллага юм.<sup>347</sup> Тус сан нь спортын салбарыг хөгжүүлэх, олон улсын спортын ажлын байр бий болгох, ур чадварыг хөгжүүлэх, спортын бодлого, спортын шинжлэх ухааныг судлах, спортын төрөл бүрийн салбарт дэмжлэг үзүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлэн эрүүл Солонгосыг бий болгож, хүн бүр спортоор хичээллэх боломжийг бүрдүүлэхийн төлөө ажилладаг байна.

Мөн Сөүлийн олимп нь спортын соёлыг хойч үедээ түгээн дэлгэрүүлэх замаар олимпын нэн тэргүүний зорилго болох спортоор дамжуулан хүн төрөлхтний эв найрамдал, зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх, энх тайвныг тогтооход хувь нэмэр оруулах зорилготой байна. Унадаг дугуй, спортын сугалаа (тото), моторт завины уралдаанаас олсон орлогыг тус санд төвлөрүүлж, спортын байгууламж барих, медальтнуудын тэтгэврийн хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн спортыг сурталчлах, спортын шинжлэх ухааны судалгаа хийхэд дэмжлэг үзүүлдэг байна. Улс орон даяар нийт 17 салбартай ба уралдааныг том дэлгэцээр үзэх спортын мөрий тавих боломжтой байна. Хөл бөмбөг, бейсбол, сагсан бөмбөг, волейбол, гольфийг хамарсан спортын төрлүүдээр бооцоо тавих үйлчилгээ үзүүлдэг уг Sports Toto компани нь бизнесийн хэлбэрээр ашиг олдог ба үүнээс Солонгосын спортыг дэмжих сангийн санхүүгийн эх үүсвэрийн дийлэнхийг бүрдүүлдэг. Солонгосын спортыг дэмжих сан нь 1989-2011 оны хооронд ойролцоогоор 3.8 их наяд вон цуглуулсан. Энэ нь ойролцоогоор Солонгосын спортын сангийн нийт төсвийн 80 орчим хувийг эзэлж байна.

Солонгосын спортыг дэмжих сангийн мэдээлснээр 2002 оны хөл бөмбөгийн дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээний цэнгэлдэх хүрээлэнг барихад 190 тэрбум вон тус сангаас зарцуулсан байна.

Солонгосын спортыг дэмжих сан дараах үндсэн чиглэлд үйл ажиллагаагаа явуулдаг.

#### **Хөрөнгө босгох ба сангийн менежмент:**

- Засгийн газрын болон тус сангийн өөрөө бий болгосон хөрөнгийг спортын хангамж үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, спортыг хүн бүрд хүртээмжтэй түгээхэд ашигладаг.

<sup>347</sup> The development of sport policy and management in South Korea, Eunah Hong, 2014

- Спортыг дэмжих сан нь унадаг дугуй ба моторт завины уралдаан, спортын бооцооны (тото) тасалбар зарах замаар сангийн хөрөнгийг нэмэгдүүлдэг.

### **Спортын байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг санхүүжүүлэх:**

Спортын үйл ажиллагаа явуулдаг орон нутгийн засаг захиргаа, олон нийтийн байгууллагуудыг санхүүжүүлдэг. Эдгээр санхүүжилт үндсэндээ дараах зүйлсэд зориулагддаг:

- хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүст зориулсан спорт;
- өсвөр насны хүүхдүүдийн спортын авьяасыг хөгжүүлэх;
- спортын салбарын дэд бүтцийг хөгжүүлэх;
- аюулгүй байдал, хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх;
- олон улсын спортын тэмцээнийг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх;
- үндэсний фитнес 100 хөтөлбөр.

### **Спортын үйлдвэрлэлийг дэмжих:**

- олон нийтийн спорттой холбоотой салбаруудыг хөгжүүлэхэд санхүүгийн хувь нэмэр оруулах;
- мэргэжлийн тамирчдыг хөгжүүлэх, Сөүлийн олон нийтийн чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх спортын үзэсгэлэн SPOEX-г санхүүжүүлэх;
- бусад спортын байгууллагуудад буцалтгүй тусламж, зээл олгох замаар дэмжлэг үзүүлдэг.

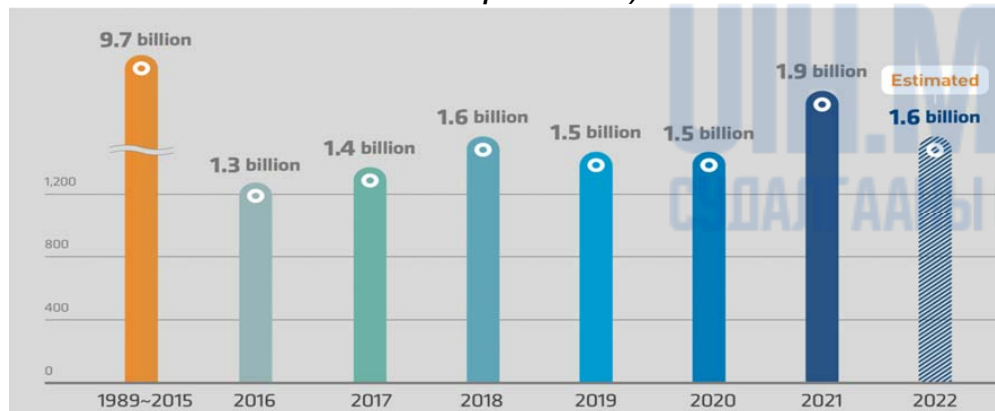
### **Спортын бодлого ба спортын судалгаа:**

- мэргэжлийн тамирчдад боловсрол олгох;
- спортын шинжлэх ухааны сургалт явуулах;
- спортын бодлогын чиглэлээр судалгаа хийх.

### **Сөүлийн олимпийн өв:**

- Олимпийн цэцэрлэгт хүрээлэн, цэнгэлдэх хүрээлэн, спортын байгууламжууд, Сөүлийн Олимпийн музейг удирдан, үйл ажиллагаа явуулах.

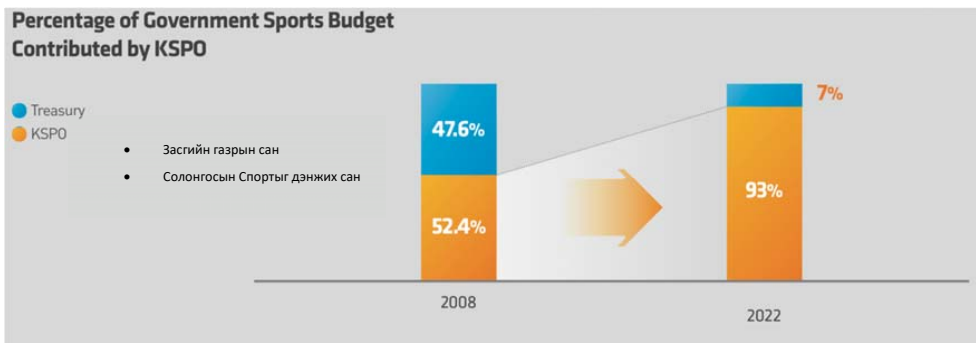
### **Солонгосын спортыг дэмжих сангийн нийт төвлөрсөн хөрөнгө, жилээр (1 ам.доллар = 1100 вон)**





*Тайлбар: Нийт Солонгосын спортыг дэмжих сангийн төвлөрсөн дүн нь бооцооны тасалбар, дугуйн уралдаан, моторт завины уралдааны орлогоос гадна сугалаа, гольфийн талбай, хуримтлагдсан хүүгийн орлого багтсан дүн юм.<sup>348</sup>*

**Засгийн газраас олгосон санхүүжилт болон Солонгосын спортыг дэмжих сангийн спортод хөрөнгө оруулсан хувь хэмжээ**

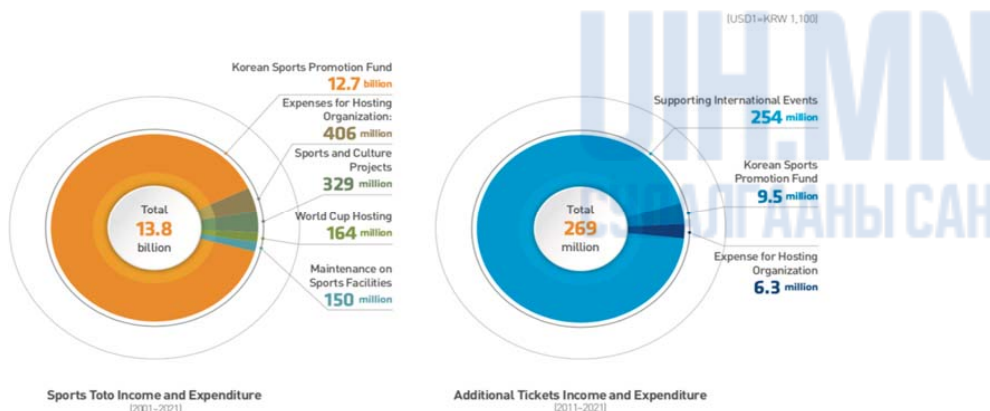


Спортыг дэмжих сангийн спортын тогоогоос олсон орлогоос 2001-2021 оны хооронд 13.8 тэрбум воныг спортын салбарт зарцуулсан байна. Үүнд:

- тухайн санд нийт 12.7 тэрбум won;
- зохион байгуулалтын үйл ажиллагаанд 406 сая won;
- спортын болон соёлын төсөлд 329 сая won;
- дэлхийн цомын үйл ажиллагаанд 164 сая won;
- спортын байгууламжийн засвар үйлчилгээнд 150 сая won тус тус зарцуулсан байна.

Мөн бусад спортын үйл ажиллагааны тасалбараас олсон орлогоос 2011-2021 оны хооронд 269 сая воныг спортын салбарт зарцуулсан байна. Үүнд:

- спортын олон улсын үйл ажиллагаанд 254 сая ам.доллар
- тухайн санд 9.5 сая ам.доллар
- үйл ажиллагаа зохион байгуулах зардалд 6.3 сая ам.доллар тус тус зарцуулсан байна.



<sup>348</sup> 2022 KSPO PR Brochure

Мөн дээр дурдсан спортыг дэмжих сангуудаас гадна Самсунг, LG, Хьондай зэрэг бизнесийн том корпорацууд олон арван жилийн турш Солонгосын элит спортын амжилтад чухал үүрэг гүйцэтгэж ирсэн ба сонирхогчийн болон мэргэжлийн түвшинд олон тооны спортын багийг эзэмших, зарим салбарын үндэсний багийг ивээн тэтгэх зэрэг дэмжлэгээр Солонгосын спортын санхүүгийн тал дээр хувь нэмрээ оруулсан байна.

## ХБНГУ

Аливаа удирдлагын процессыг гүйцэтгэхэд тодорхой хөтөлбөр, стратеги төлөвлөлт, үзэл баримтлалтай байх нь маш чухал утгвар нөхцөл болдог байна.<sup>349</sup> Спортын салбарын удирдлага төлөвлөлтийг амжилттай хэрэгжүүлэх үндэс нь санхүүжилт бөгөөд түүнээс гадна ялангуяа спортын хороо, нийгэмлэгүүдийн хувьд орон тооны бус ажилтнуудын хүчээр ажлаа явуулах шаардлага тулгардаг байна. Тиймээс спортын салбар дахь удирдлагын хамгийн гол, салшгүй сэдэв бол спортын санхүүжилт юм. Ингэхдээ бүтэц зохион байгуулалтаас хамаарах санхүүгийн удирдлага бус харин спортын хороо болон спортын холбоодын санхүүжилтийн боломжит эх үүсвэр, түүний хуваарилалтын механизмын өнцгөөс авч үзэх онцлогтой юм. Иймээс юуны өмнө холбооны улсын янз бүрийн түвшин, түүнчлэн холбооны улс, муж улс болон тосгодын хооронд, спортын холбоодын хооронд, мөн спортын хороо болон спортын холбоодын хооронд спортыг зохион байгуулах санхүүгийн хэрэгслийн эх сурвалж болон хэрэгслийг оноох үндсэн арга аргачлалыг тойрсон асуудал юм.

Спортын хороо болон спортын холбоодын зохион байгуулдаг спортын арга хэмжээний хувьд ихэвчлэн гишүүний татвар хураамж болон хандив, ялангуяа төрийн тэтгэлэг нь санхүүжилтийн гол эх үүсвэр болдог байна. Иймээс төрийн спортын тэтгэлгийн журам, арга хэрэгсэл нь энэ салбарын удирдлагын агуулгад маш хүчтэй үр нөлөө үзүүлдэг байна. Спортын байгууллагуудад ийм замаар татвар төлөгчийн мөнгөнөөс гадна төрийн зохицуулалт бүхий азын тоглоомын орлогын тодорхой хувь оногдох тул спортын салбарын удирдах ажилтан нь спортын улс төрийн үндсэн зарчмын талаар мэдээлэл мэдлэгтэй байвал зохино.

Спортын салбарын удирдлага нь спортын хороо, спортын холбоо, түүнчлэн мэргэжлийн багийн спортын хөрөнгийн компанийн ерөнхий санхүүжилтийн загварыг баримжаалан шийдвэрлэх боломж байвч спортын байгууллагын онцлог, нөхцөл байдалд тохируулан тусгайлан, бие даан шийдвэр гаргавал зохино.

## Зах зээл ба төрийн харилцан хүчинд орших спортын санхүүжилт

ХБНГУ-ын спортын салбар нь 2009 оны байдлаар дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-д 1.5% эзэлж байна.<sup>350</sup> Спорт нь нийгмийн салбар мөн бөгөөд улсын төсвийн зарлага талд суудаг, эдийн засгийн бусад салбартай адилгүй татварын таатай орчинтой, заримдаа олон нийтийн дэмжлэг (төсвийн санхүүжилт) авдаг салбар юм. Спорт нь санхүүжилтийн талаараа чөлөөт зах зээлийн үйлчилгээ болон татварын тогтолцооны зохицуулалт бүхий үйлчилгээний салбарын хооронд оршино. Биеийн чадвар, чадавхын үзүүлэлтээр амжилт гаргадаг талаараа спорт нь соёлын өв юм. Байгууллага гэдэг утгаараа спорт нь

<sup>349</sup> Спорт дахь санхүүжилт-Спортын төрийн дэмжлэг-Staatliche Sportförderung – Finanzierung im Sport-германаар <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1524/9783486717525.143/pdf>

<sup>350</sup> Зах зээл ба төрийн харилцан хүчинд орших спортын санхүүжилт, Хамбургийн Их сургуулийн хэвлэн нийтлэл, 2009-Sportfinanzierung – Spannungen zwischen Markt und Staat, Hamburg University Press, 2009-германаар <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/27635/1002370.pdf>

өөрийн удирдлага болон орон тооны бус алба юм. Олон улсын түвшинд спорт нь улс үндэстнийг төлөөлөх илэрхийлэл болдог байна. Түүнчлэн спорт нь нийтийн биеийн тамир гэдэг утгаараа зугаа цэнгэлд хамаарна.

### **Их спортын арга хэмжээний үед тосгодоод олгох тэтгэлэг:**

Амьдрал дээр бид өдгөө нийгэмд үйлчилдэг төрийн бус байгууллага (спортын холбоо), ашгийн төлөөх бялдаржуулах төв болон том, бага олон янзын спортын арга хэмжээнээс спортыг харж болно. Спортын арга хэмжээг оролцогч талууд болох зохион байгуулагч, улсын төсвийн санхүүжилт, медиа (хэвлэл мэдээлэл, өргөн нийтлэл), аж ахуй эрхлэгч (компани) болон ялангуяа үзэгчийн оролцоогүй хийх боломжгүй болсон байна.

Спорт, бизнес болон улс төрийн хамтын ажиллагаа нь тийм ч эв найрамдалтай бус байдаг бөгөөд сэтгэл зүйн хувьд “гурвалсан зангилаа”<sup>351</sup> үүсгэж, хэн нь ч дангаараа бүрэн хариуцлага хүлээх боломжгүй байдаг байна.

Засаг захиргааны анхан шатны түвшинд (тосгон) спортын арга хэмжээг зохион байгуулагч нь сургуулийн спортоос бусад бүх тохиолдолд хот өөрөө биш байдаг байна. Ялангуяа медиад үр нөлөө бүхий спортын арга хэмжээг зохион байгуулагч нь хэрэв нийгэмд үйлчилдэг төрийн бус байгууллага (спортын хороо, холбоо) энэхүү үүргийг хүлээн авсан бол хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж (ААН) ихэвчлэн зохион байгуулдаг буюу ААН өргөн хүрээнд ивээн тэтгэгчээр орж ирсэн байдаг байна.

Нөхцөл байдлын ярвигтай нарийн шинж байдал, боломжийн талаар дараах зурагт үзүүлэв.

### **Зураг №1. Тосгоны тусламжийн бүдүүвч**

#### **Тосгоны зардлууд**

- шууд тэтгэлэг;
- шууд бус тэтгэлэг (жишээ нь муж улсын спортын холбоо, спорт лотто г.м.);
- дэд бүтэц (спортын ордон, автомашины зогсоол г.м.);
- ерөнхий зохион байгуулалтын үйлчилгээ (цагдаа г.м.);
- тусгай зохион байгуулалтын үйлчилгээ (хаалт хашилт г.м.);
- харилцаа холбоо (олон нийтийг мэдээллээр хангах);
- зөвлөх ба зохицуулах үйлчилгээ;
- татварын хорогдол (хандив, тусламж).

Тосгон нь нөгөөтэйгүүр бэлэн мөнгөний үйл ажиллагаа явуулж орлого олох боломжийг төлбөр хураамжийн журамд тусгасан байдаг байна. Томоохон орлогын жагсаалтыг дараах зурагт үзүүлэв.

### **Зураг №2. Спортын үйл ажиллагаанаас тосгоны олох ашиг тусын талаарх чанарын бүдүүвч**

#### **Тосгоны орлого ба ашиг**

- төлбөр хураамж;
- шууд татвар (жишээ нь цалин хөлсний татвар);
- шууд бус татвар (жишээ нь тасалбар борлуулах);
- зар сурталчилгаа, имиж (дүр төрх) бүрдүүлэх;
- имиж болон бүрэн эрхийн үр шимийг дамжуулах;
- болзошгүй үйлчилгээ болон дэд бүтэц;
- гадаад тэтгэлгийн хэрэгсэл.

<sup>351</sup> triple-bind-situation-англиар

Боломж олгох үүднээс ААН, компаниудыг ихээхэн тэтгэлгээр дэмжих буюу төлбөр хураамжаас чөлөөлөх нь өрсөлдөх чадварыг хохироох сөрөг үр дагаварт хүргэж болзошгүй байдаг байна.

Арга хэмжээг зохион байгуулахад төрийн талын оролцоонд сайтар дүн шинжилгээ хийж, өөрийн ашиг сонирхлыг тодорхой болгосны үндсэн дээр зохион байгуулагч болон ивээн тэтгэгчийн эсрэг итгэл дүүрэн илэрхийлбэл зохино. Хотын байршлын маркетингийн асуудлыг өдгөө ирээдүйн төлөвлөлтийн хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөөд байгаа билээ.

Спортын эдийн засгийг зөвлөх шинжлэх ухааны төрлөөр хөгжүүлэн төрөл бүрийн олон арга хэмжээний туршлагыг үндэслэн практикт чиглэсэн загвар боловсруулах нь зүйтэй байна. Загвар нь татварын болон татварын бус санхүүгийн олон төрлийн ээдрээтэй үйл ажиллагааг зохицуулах чадвартай, тодорхой илэрхийлсэн байвал зохино. Зардал-Ашгийн-Дүн шинжилгээ дангаар хангалтгүй.

Загварт түүхэн, бүс нутгийн онцлог, спортын улс төрийн болон зохион байгуулалтын тусгай үр нөлөөг тусгасан байвал зохино. Гэхдээ энэ нь нутгийн удирдлагын улс төрийн шийдвэрийг орлохгүй бөгөөд харин шийдвэр гаргах процессыг ил тод болгож байгаа явдал юм.

### **Татвар ногдуулалт буюу нийгмийн эрх ашиг**

Спорт нь нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн байх, гишүүдийн төлбөр хураамж болон хөрөнгийн удирдлагын хүрээнд явагддаг байна. Харин бизнесийн үйл ажиллагааны хүрээнд спорт нь ААН-үүдтэй “дампинг үнэ”-ээр өрсөлдөж болохгүй бөгөөд бизнесийн үйл ажиллагааны зарчмыг баримтлан татварын эрх зүйн харьцангуй зохицуулалтыг хэрэгжүүлбэл зохино.

### **Хураамжийн орлого буюу нуугдмал татаас**

Спортын салбар дахь төрийн тусламж дэмжлэгийн төрлийн хүрээнд тогтсон загвар, саналын жагсаалт байхгүй бөгөөд үндэсний болон олон улсын хэмжээнд ч тэр бүр харьцуулсан арга хэрэгсэл, зөвлөмж болгох арга хэмжээний жагсаалт гэж байхгүй байна. Иймээс спортын салбар дахь төрийн дэмжлэгийн төрөл нь тохиолдол бүрд шинэлэг бөгөөд олон янз хэлбэртэй байна. Аливаа арга хэмжээ дэмжлэг авах эсэхийг тодорхойлох үзүүлэлт ч гэж бас байхгүй байна.

Хураамжийн орлого буюу татаасаар ихэнх зохион байгуулагч олигтой орлого олдоггүй боловч гүйлтийн уралдааны хувьд харин эерэг үр дүн харагддаг байна. Жишээ нь, Лондонгийн марафон зохион байгуулагч болох нийгэмд үйлчилдэг байгууллага нь оролцогчдын сайн санааны акцын үр дүнд 20 сая фунтын (30 сая евро) орлого олдог бол Нью-Йорк-сити болон Чикагогийн марафон зохион байгуулагчид 5 сая ам.доллар олдог байна.

### **Спортыг татварын бодлогоор дэмжих нь**

Спорт нь олон нийтийн чиг үүрэгт хамаарна. Спортын дэмжлэг нь мөн адил олон нийтийн чиг үүрэгт хамаарах болсныг нийгэм хүлээн зөвшөөрсөн байдаг байна. Нэгдүгээрт, спорт нь эв нэгдлийн үр нөлөө үзүүлдэг. Үүний жишээ нь гадаад болон хөгжлийн бэрхшээлтэй (биеийн болон оюун ухааны хомсдол) тамирчдын оролцооноос харж болно. Хоёрдугаарт, спортод залуу хүн хүмүүс хоорондын харилцаа, нийгэмд биеэ авч явах болон бусдыг халамжлах тал дээр суралцаж, нийгмийн бүрэлдэхүүн хэсэг болж байдаг байна. Гуравдугаарт, төрийн хувьд спорт нь төлөөлөх, улс үндэстний нэр хүндийг өргөх,

таниулахад маш их ач холбогдолтой. Жишээ нь: Их спортын арга хэмжээ зохион байгуулах нь гадагшаа улс орны нэр төрийг гаргаж, төлөөлөхөд маш чухал үр нөлөө үзүүлдэг байна.

Гэвч дэмжиж боломгүй, осол гэмтэл их гардаг спортын төрлүүд бас бий. Тухайлбал, цанын спорт. Иймэрхүү өөр олон спортын төрлөөс болоод спортыг төрөөс дэмжих эсэх, нийтийн ашиг сонирхолд нийцэх эсэх талаар маргаан дэгдэж байсан тохиолдол бий. 1980-аад онд нийтийн ашиг сонирхлын эрх зүйн байдлыг шинэчлэн тогтоох зорилгоор комисс байгуулагдаж, нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн (нийгэмд ашиг тустай) үйл ажиллагаа (ажилбар)-ны каталог (жагсаалт)-оос спортыг бүхэлд нь хасах тухай санал гаргаж байсан байдаг. Харин ч улс төрчид эсрэгээр нь жагсаалтыг улам өргөжүүлэн тэлсэн байдаг байна. Нийгэмд ашиг тустай үйл ажиллагаанд амьтан тэжээхээс авахуулаад ургамал тарих, ногооны жижиг тариалалт, уламжлалт зан үйл, багт наадам, сонирхогчийн радио холбоо, нисэх загвар болон нохойн спорт хүртэл багтдаг байна.

Спортын дэмжлэгийг нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор улсын төсөвт суулгах байдлаар хуульчилсан байдаг байна. Төрийн дэмжлэгийн шууд хэлбэр нь холбооны улс, муж улс болон тосгоны түвшинд улсын төсөвт суулгасан тэтгэлэг юм.

Дараах хэлбэр нь муж улсын төсөвт орлого байдалтай тусдаг лотто болон тотоны орлого буюу зорилтот орлого юм. Спортын бооцооны ирээдүйн зохицуулалт тодорхой бус байгаа тул спортыг санхүүжүүлэх болон бусад нийтийн ашиг сонирхлын чиг үүргийг хангахад ашиглах талаар эцэслэн дүгнэлт хийх хараахан боломжгүй байна. Үндсэн хуулийн цэцээс төрийн бооцооны монополийн талаар гаргасан шийдвэрийн дагуу бооцоот тоглоомыг сурталчлахыг хориглох бөгөөд төрийн монополийн зорилго нь тоглоомонд донтох явдлыг бууруулахад оршиж байна. Хувийн хэвшлийн бооцооны үйлчилгээ үзүүлэгч нь төрийн лоттоны нийгэмлэгийн адил татвар төлөхгүй, мөн төрд зорилтот орлого оруулах үүрэг хүлээхгүй боловч зар сурталчилгаа явуулахыг хориглодог байна. Төр нь лоттоны орлогыг спортын дэмжлэг, хөшөө дурсгал сэргээн засварлах, байгаль орчин хамгаалах буюу бусад соёлын зорилгоор дамжуулан шилжүүлдэг байна. Харин хэрхэн зарцуулах нь муж улс тус бүрээр өөр өөр байдаг байна. Жишээ нь Райнланд-Пфалц муж улсад жилд ойролцоогоор 250 сая евро лоттоны орлого мужийн төсөвт ордог нь ДНБ-ний 5% орчим юм. Холбооны улсын хэмжээнд авч үзвэл, сугалааны орлогыг оруулан 4-5 тэрбум евро орлого ордог байна.

Спортын санхүүжилт юуны өмнө орлогын албан татвар (ОАТ) болон аж ахуйн нэгжийн албан татвар (ААНАТ)-ын эрх зүйд хэрэгждэг байна. Спортын хороо, холбоод аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй бол ААН-ийн албан татвараас чөлөөлөгдөхөөр Татвар ногдуулах журамд заасан байна. Энэхүү татварын чөлөөлөлт нь түрээс, хүү, лизингийн хүү, лицензийн орлого, ивээн тэтгэлгийн тодорхой орлого зэрэг хөрөнгийн удирдлагын орлогын өргөн хүрээг хамардаг байна. Дээрх чөлөөлөлтийг 30 678 евро орлогын хязгаар даваагүй ААН мөн эдэлнэ.

Түүнээс гадна спортын хороо, холбооны үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй байгууллагын зорилтот үйлдвэрийн газрын хувьд 30 678 евро орлогын хязгаарыг давсан орлоготой боловч энэхүү хөнгөлөлтийг эдлүүлэхээр нэмэлт журамд тусгасан байна.

ААНАТ-тай адилаар тэтгэлэг хэмээн нэрлэгддэг хандивын хувьд ОАТ-ын чөлөөлөлт мөн байдаг байна. Нийт орлогын 5% буюу борлуулалтын орлого болон цалингийн сангийн

2%<sup>352</sup> хүртэл хэмжээний орлогын дүнтэй тэнцэх хэмжээний тусгай зарлагыг байгууллагын зардалд суулгаж болно.

Харин спортын холбооны гишүүнчлэлийн татварыг (хураамжийг) тэтгэлгийн зохицуулалтанд хамруулдаггүй байна. Мөн их хэмжээний хандивын зохицуулалт ч гишүүний хураамжийг тооцдоггүй байна. Иймд гишүүний хураамжинд ОАТ ногдуулна.

Хэдэн жилийн өмнөөс нийгэмд үйлчилдэг санг дэмжих зорилгоор ОАТ-ын тусгай зохицуулалтыг нэвтрүүлсэн. Уг зохицуулалтын дагуу спортын сан нь 10 жилийн туршид жил тутам 51 150 евро ОАТ төлж болно.

Түүнчлэн дасгалжуулагчийн нөхөн олговор хэмээх 1848 евро хэмжээний цалин хөлсийг ОАТ-аас чөлөөлдөг байна.

Мөн олон улсын спортын арга хэмжээ болон олон улсын холбоог дэмжих зорилгоор үндэсний хэмжээнд янз бүрийн ерөнхий нөхцөлүүд байдаг байна. ОАТ-ын тухай хуулийн 50 дахь зүйлийн 7 дахь хэсэгт улсын эдийн засагт ач холбогдол бүхий онцгой арга хэмжээний хувьд татварын үүргийг хязгаарлах тухай тусгай заалтыг тусгасан байна. Тухайлбал, энэ зохицуулалтаар 2006 оны хөлбөмбөгийн дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээн (ДАШТ)-ийг татвараас чөлөөлсөн бол 2008/09 оны мөсний хоккейн ДАШТ-ийг улсын эдийн засагт ач холбогдолтой гэж үзээгүй байна.

Цалин хөлс буюу хөрөнгийн орлогын албан татварын хувьд спортын салбартай холбогдох зохицуулалт байхгүй байна. Гэвч эдгээр эрх зүйн орчны ерөнхий зохицуулалт спортод хамаарна. Тухайлбал, ажилтныг ажилд авч, ажиллуулах.

Газрын албан татварын хувьд спортын холбооны чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зориулалтын бүх төхөөрөмж (талбай) газрын татвараас чөлөөлөгдсөн байдаг байна. Энэхүү зохицуулалт нь бүх төрлийн туслах өрөө тасалгаа, тухайлбал хувцас солих, усанд орох, шүршүүр, сургалтын болон хичээлийн гэх мэт өрөөнд ч мөн адил хамаарна.

Түүнчлэн морин уралдааны бооцооны болон лоттоны татвар гэж байдаг байна. Морин уралдаан зохион байгуулдаг морин уралдааны холбоо л гэхэд морь үржүүлгийн ажлаа санхүүжүүлэхийн тулд татварын зардлын 96% хүртэл хувийг буцаан авдаг байна.

Эцэст нь өөрөө явагч тээврийн хэрэгслийн албан татвараас спортын холбооны эзэмшиж байгаа тусгай зориулалтын автомашиныг чөлөөлдөг байна. Гэхдээ үүнийг татварын эрх зүйгээр бус харин замын хөдөлгөөнд оролцох зөвшөөрлийн журмын дагуу хэрэгжүүлдэг байна.

Эдгээр зохицуулалтыг үндэслэн төсвийн шинжилгээ хийж, татварын орлогын доод хэмжээг (ялангуяа ААНАТ болон ОАТ-ын) тогтоосон судалгааны мэдээ хараахан алга байна. Энэ талаар нарийн тоо гаргах боломж байхгүй юм. Гэхдээ төрийн хэмжээнд хэдий хэмжээний тэтгэлэг, нөхөн олговор буюу ивээн тэтгэлгийн зориулалтаар дэмжлэгт зарцуулж байгаа нь тодорхой байдаг байна. Энэ тал дээр Европын комиссоос чухам ямар тэтгэлгийг татаас гэж тодорхойлох талаар нэгдсэн удирдамжаар хангах шаардлага тулгарч байна.

### **Германы Спортыг дэмжих сан**

Германы Спортыг дэмжих сан (“Герман спортын тусламж”) нь иргэний эрх зүйн дагуу 1967 онд байгуулагдсан нийгэмд үйлчилдэг сан бөгөөд олон улсын аварга шалгаруулах

<sup>352</sup> промилль

тэмцээнд оролцож, улс үндэстнээ төлөөлөх замаар тамирчны гаргасан хүчин чармайлтыг үнэлэхэд нийгмийн, сэтгэл санааны болон материаллаг дэмжлэг үзүүлэх зорилготой юм.<sup>353</sup> Эх орныхоо нүүр царайг илтгэхэд оруулсан хувь нэмрийнхээ хариуд тамирчин санхүүгийн дэмжлэг авах нь зүйд нийцнэ. Тус сан нь Холбооны улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор байдаг байна.

Спортын оргил амжилт үзүүлэхээр бэлтгэж байгаа, үзүүлж буй болон үзүүлсэн тамирчин нь өөрийн байгаа байдал, амжилт гаргах бэлэн байдлаараа үндэсний болон олон улсын хэмжээнд ХБНГУ болон түүний нийгэмд үлгэр дууриал бөгөөд нийтийн биеийн тамирын хөдөлгөөний хөдөлгөх хүч<sup>354</sup> мөн юм.

### ***Дэмжлэг***

Их спортыг хөгжүүлэхэд зориулсан 50 жилийн үйл ажиллагааны туршид тус сан нь тамирчдыг дэмжих бодлогоо байнга боловсронгуй болгож ирсэн. Энэхүү дэмжлэгийг авснаар тамирчин нь орчин үеийн их спортын уралдаан тэмцээнд амжилт гаргахын зэрэгцээ их спортыг орхисон хойно ч ажил мэргэжлийн замналаа (дунд сургууль дүүргэх, мэргэжлийн сургалт авах, дээд боловсрол эзэмших, мэргэжлээрээ ажиллах) ахиулан дээшлүүлэх боломжтой болох юм.

Сан нь үндэсний мэргэжлийн холбоодтой маш нарийн тохиролцсоны үндсэн дээр спортын оргил амжилт гаргахад нь бэлтгэх, гаргах буюу бүр гаргачихсан байгаа 4 000 орчим тамирчинд тасралтгүй дэмжлэг үзүүлж байна. Олон улсын уралдаан тэмцээнд гаргасан амжилт нь тамирчныг сонгон шалгаруулахад шийдвэрлэх үзүүлэлт болдог бол залгамж халааны хувьд амжилтын ирээдүйг нь харгалзан үздэг байна.

### ***Дэмжлэг авах тамирчин***

Олимпын төрлийн холбооны улсын шигшээ багийн тамирчин болон олимпын бус төрлийн шилэгдсэн тамирчин дэмжлэг авна. Паралимпын тамирчин нь олимпын төрлийн “Шилдэг баг” болон “Ирээдүйн шилдэг баг” хөтөлбөртэй адил үндсэн дэмжлэг авах бөгөөд спортын амжилт болон ажил мэргэжлийн байдлаас хамааран нэмэлт хөтөлбөрөөс сонгон хамрагдана. Сонсголгүй хүний спортын хувьд дийфлимпын шигшээ багийн бүх тамирчин нь сар тутмын үндсэн дэмжлэг дээр нэмэлтээр зорилтот хөтөлбөрөөс сонгон авдаг байна.

### ***Дэмжлэгийн бодлого***

Одоогийн дэмжлэгийн бодлогыг их спортын үндэсний холбоод болон тамирчдын төлөөлөлтэй хамтран боловсруулсан. Бодлого нь спортын амжилт болон ирээдүйн олон улсын хандлагад тулгуурлан тамирчны хувийн хэрэгцээнд чиглэсэн байх бөгөөд ур чадвартаа тохирсон мэргэжлийн ажилтай болох хүртэл нь туслахад оршино. Сүүлийн үед бодлого нь их спортыг мэргэжлийн сургалттай холбоход илүү хүчин чармайлт гаргахад чиглэж байна. Иймд энэ нь үнэ цэн (үнэлэмж)-д чиглэсэн спортын дэмжлэг гэдгийг харуулахын сацуу медиа болон зах зээлийн наймаачны хэмжүүрээр харалгүйгээр олон жилийн турш, цаашлаад идэвхтэй замналаас нь хойш ч тамирчныг халамжлах, шийдвэрлэх үүрэг хариуцлагын илэрхийлэл юм.

<sup>353</sup> Германы спортыг дэмжих сан-Stiftung Deutsche Sporthilfe-германаар  
[https://de.wikipedia.org/wiki/Stiftung\\_Deutsche\\_Sporthilfe](https://de.wikipedia.org/wiki/Stiftung_Deutsche_Sporthilfe)

<sup>354</sup> Motivator-германаар



**Үндсэн дэмжлэг**

Үндэсний шигшээ багийн тамирчин нь дараах үндсэн дэмжлэгийг авна:

- осол аваар, хувийн хариуцлага, эрх зүйн хамгаалалт болон гадаадын эрүүл мэндийн даатгалыг багтаасан даатгалын багц;
- үнэгүй бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээний өргөн хүрээний санал тавих;
- мэргэжлийн баримжаа олгох, зар сурталчилгааны дасгал, медиатай харилцах гэх мэт үнэгүй семинарт хамруулах;
- богино хугацааны дадлага хийх, мэргэжлийн ажилд зуучлахад түлхүүр үгээр сонгон шалгаруулах зорилготой олон тооны компани бүхий “Ирээдүйн үсрэх самбар” нэртэй сангийн замналын порталд нэвтрэх эрх.

Үндсэн дэмжлэгийн хүрээнд дараах санхүүгийн тусламжийг авах боломжтой: сангаас амжилтын дагуу зардалд (жишээ нь, спортын амжилтын зорилгод хүрэхийн төлөө, спортын буюу мэргэжлийн сургалтын зардал) нийцүүлэн шилэгдмэл тамирчдыг дэмжин нэг удаа буюу тогтмол санхүүжүүлэх зорилгоор их спортын холбоо тус бүрд жил тутам төсөв хуваарилдаг байна. Үнэлгээний хорооны зөвшөөрлийг үндэслэн тамирчин тус бүрд мөнгийг нь шууд олгодог байна.

Мөн шилэгдмэл өсвөрийн хөл бөмбөгийн тамирчинд DFL (Германы Хөл бөмбөгийн Лиг) сангийн санхүүжилтээр сар тутам 200 евро тэтгэлгийг олгодог байна.

**Ирээдүйн шилдэг баг (Үндсэн дэмжлэгийн нэмэлт)**

Энэхүү дэмжлэгийг Холбооны улсын Дотоод хэрэг, Барилга болон Эх орны яам санхүүжүүлдэг бөгөөд ДАШТ буюу олимпын наадам, паралимпэд эхний 8 байранд шалгарсан тамирчдад ойрын 1-8 жилийн хугацаанд олгодог байна. Сарын тэтгэлгийн хэмжээ нь 700 евро буюу 300 евро байна. Үүн дээр нэмээд:

- оюутан бол Германы Банк (Deutsche Bank)-ны тэтгэлэг (сард 300 евро);
- мэргэжлийн сургуулийн сурагч бол сард 300 евро хүртэл;
- дунд сургуулийн сурагч бол дотуур байрны тэтгэлэг сард 100 евро;
- тус дэмийн нөхөн олговор (жилд 2 000 евро хүртэл);
- ажилтан бол холбооны арга хэмжээнд оролцохоор ажлаас чөлөөлөгдсөний төлбөр.

Түүнээс гадна Ирээдүйн шилдэг багийн тамирчин нь ажилд орохоор бол хувийн ментор томилж өгдөг байна.

**Шилдэг баг (Үндсэн дэмжлэгийн нэмэлт)**

ДАШТ буюу олимпын наадам, паралимпод эхний 8 байранд шалгарсан буюу адилтгах амжилт гаргасан (голдуу олимпын шигшээ багийн) тамирчдад сар тутам 800 евро буюу 400 евро тэтгэлэг олгодог байна. Нэмэлтээр:

- оюутан бол Германы Банкны тэтгэлэг (сард 300 евро);
- мэргэжлийн сургуулийн сурагч бол сард 300 евро хүртэл;
- дунд сургуулийн сурагч бол дотуур байрны тэтгэлэг сард 100 евро;
- мус дэмийн нөхөн олговор (жилд 2 000 евро хүртэл);
- ажилтан бол холбооны арга хэмжээнд оролцохоор ажлаас чөлөөлөгдсөний төлбөр.



Түүнээс гадна Шилдэг багийн тамирчин нь ажилд орохоор бол хувийн ментор томилж өгдөг байна. Мөн ганцаарчилсан олимпын төрөлд ДАШТ-ний медальтан бол Mercedes-Benz компанийн нэрэмжит элитийн тэтгэлэг хүртэнэ (сард 400 евро нэмэлт).

Спортын тэтгэлгийн албанд харьяалалгүй (Холбооны Улсын Зэвсэгт хүчин г.м.) тамирчны хувьд олимпын наадмын бэлтгэлийн үеэр PwC компанийн нэрэмжит тэтгэлгийг 18 сар хүртэлх хугацаагаар шууд авдаг байна (сард 1,000 евро нэмэлт). “Герман спортын тусламж”-ийн Магадлан итгэмжлэх үнэлгээний хорооны шийдвэрээр тус тэтгэлгийн элсэлтийг зохион байгуулдаг байна.

### **Зодог тайлсны дараах тэтгэлэг**

Шилдэг багийн тэтгэлэг нэг удаа хүртсэн тамирчин нь спортын замналаа орхисон хойно дараах санхүүгийн дэмжлэг хүртдэг байна:

- Германы Банкны тэтгэлгийг (сард 300 евро, ердийн суралцах хугацаа буюу 3 жил хүртэл);

Түүнээс гадна өрсөлдөх чадвар бүхий мэргэжлийн ажлын гарааг нь дэмжин дараах тусламжийг үзүүлдэг байна. Үүнд:

- ажилд орох хүртэл нь ментор багшаар хангах;
- тус сангийн “Ирээдүйн үсрэх самбар” замналын порталд нэвтрэх эрх;
- Дюссельдорф дахь WHU-Otto Beisheim Удирдлагын Дээд сургуульд Бизнесийн удирдлагын магистр (MBA-Master of Business Administration) мэргэжлээр суралцвал сургалтын төлбөрийг санхүүжүүлэх боломж.

### **Санхүүжилт**

Тус сан нь 1967 оноос хойш залуу авьяастнууд болон шигшээ багийн тамирчдад зориулан 477 сая евро гаруй санхүүжилт гаргажээ. 2018 онд гэхэд ойролцоогоор 18 сая евро байв. Санхүүжилтийн ихэнх хэсгийг сан нь аж ахуйн нэгжүүдийн хэрэглэдэг хөрөнгө босгох аргыг ашиглан жил тутам шинээр олдог байна. Харин 2018 оноос хойш тус сан нь тамирчдыг дэмжих зориулалтаар төрийн шууд санхүүжилт авдаг болсон байна.

2017 оны байдлаар (төрийн санхүүжилтгүй үе), халамжлагч (итгэмжит хүн), ивээн тэтгэгч нарын оруулсан хандив, тэтгэлэг тус сангийн жилийн орлогын 31% бүрдүүлж байв. Харин 38% нь улам нэмэгдэн буй ач холбогдол бүхий арга хэмжээний<sup>355</sup>, дэмжлэгийн<sup>356</sup> болон үр ашгийн<sup>357</sup> хөтөлбөрийн орлогоос орсон байна. Германы Олимпын Спортын Холбооны олимпын зар сурталчилгаанаас олсон нэмэлт хөрөнгийн тусламж үүнд багтана. 19% орчим нь „GlücksSpirale“ (азын спираль) лоттоны орлого бол 12% нь бусад орлогоос бүрдэж байна.

### **ӨМНӨД АФРИК**

Өмнөд Африкийн үндэсний соёлд спортын салбар хамгийн том байр суурь эзэлдэг ба Британийн колоничлолын үеэс хөгжиж эхэлсэн хамгийн түгээмэл гурван спорт байдаг ба үүнд хөл бөмбөг, регби, крикет багтдаг байна. Өмнөд Африк бол крикет, хөл бөмбөг, регби гэсэн спортоор нэгэн зэрэг дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнд оролцсон

<sup>355</sup> Event-

<sup>356</sup> Förderer-

<sup>357</sup> Benefiz-

цөөхөн орны нэг юм. 2021 оны байдлаар дэлхийд спортын салбарт амжилт гаргасан нийт улс орнуудын чансаагаар Өмнөд Африк<sup>358</sup> 26 дугаар байранд жагсаж байна.

### **Өмнөд Африкийн спортын салбарын бодлого**

Өмнөд Африкийн спортын тогтолцоо нь иргэдийг нэгтгэх, зөв эрүүл нийгмийг бүтээх, спортын үйл ажиллагааны тогтолцоог тогтвортой хөгжүүлэх үүрэгтэй байна. 1993 онд Үндэсний Спортын Зөвлөл (National Sports Council) нь ардчилсан спортын бүтцийг бий болгох, тэгш шударга спортыг хөгжүүлэх хөтөлбөрүүдийг дэмжих “Спортын алсын хараа” (Vision for Sport) хэмээх үндэсний спортын бага хурлыг зохион байгуулсан нь одоогийн спортын бодлого, үйл ажиллагааны эхлэлийг тавьсан байна. 2003 онд бие даасан спортын байгууллага, институтүүдийг байгуулсан байна. Үүнд:

- Өмнөд Африкийн Спортын Зөвлөл (South African Council of Sport);
- Өмнөд Африкийн тэгш эрх бүхий олимпийн хороо (South African Non-racial Olympic Committee);
- Өмнөд Африкийн үндэсний олимпийн хороо (National Olympic Committee of SA);
- Үндэсний спортын зөвлөл (National Sport Council).

Үндэсний спорт, соёл амралтын төлөвлөгөө (The National Sport and Recreation Plan) нь спорт, соёл амралтын хүрээнд 8 жил тутамд тогтвортойгоор хэрэгжүүлдэг төлөвлөгөө юм. Үндэсний спорт, соёл амралтын төлөвлөгөө нь дараах гурван үндсэн тулгуур үйл ажиллагаанд суурилдаг байна:<sup>359</sup>

- иргэдийн спорт, амралт чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- олон улсын спортын амжилт гаргахад нь тамирчдыг дэмжих;
- дээр дурдсан хоёр тулгуур үйл ажиллагааг биелүүлэх таатай орчныг бүрдүүлэх.

Үндэсний биеийн тамир, соёл амралтын яам (The national department of sport and recreation) жил бүр дээрх гурван тулгуурт үйл ажиллагааны хэрэгжилтэнд хяналт шалгалт, мониторинг хийдэг байна.

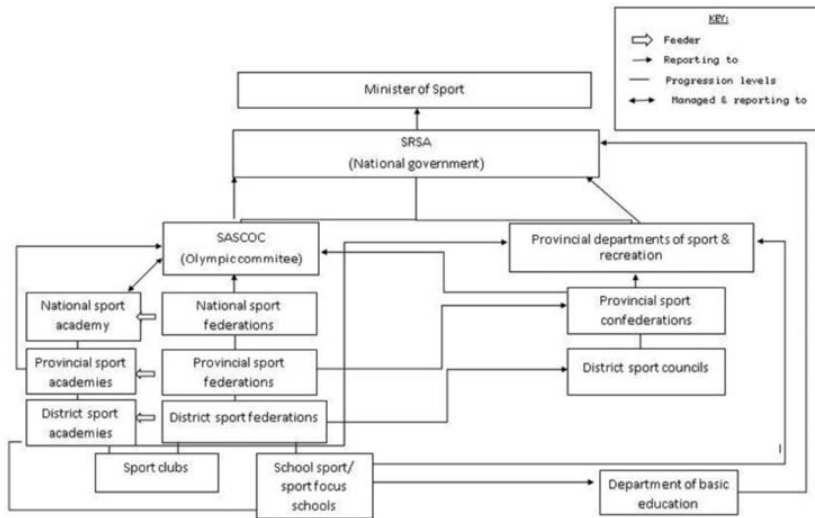
### **Өмнөд Африкийн спортын тогтолцооны бүтэц**

Нийтийн болон мэргэжлийн спортын системийн үйл ажиллагаа бодлогыг Засгийн газраас удирдаж санхүүжүүлдэг. Спортын бодлогын тэргүүлэх чиг үүрэгт үндэсний болон дэлхийн хэмжээнд спортын амжилт үзүүлэх мөн спортын аялал жуулчлал, спортоор хичээллэх ая тухтай орчныг бүрдүүлэх зэрэг багтсан байдаг.

Өмнөд Африкийн спортын тогтолцоог хэрэгжүүлэхэд төрийн эрх баригчид болон төрийн бус байгууллага (бүлэг) оролцдог ба эдгээрийг "оролцогч талууд" гэж нэрлэдэг. Эдгээр оролцогч талууд спорттой холбоотой үйл ажиллагаа, түүний шийдвэр, мөн спортын бодлогод нөлөөлдөг байна. Спортын тогтолцоонд эдгээр оролцогч талууд бие биедээ харилцан өөр өөрийн чиг үүргийн дагуу уялдан үйл ажиллагаа явуулдаг. Дараах схемд Өмнөд Африкийн спортын байгууллагуудын оролцогч талуудын харилцаа хамаарлыг дүрслэв.

<sup>358</sup> <https://www.worldsportranking.info/2021-final-ranking>

<sup>359</sup> Sports in South Africa, Shaundre Jacobs 2018



SRSA: Өмнөд Африкийн спорт, соёл амралтын яам  
SASCOC: Өмнөд Африкийн спортын холбоо, Олимпын хороо

Оролцогч талууд:

<b>1. Өмнөд Африкийн спорт, соёл амралтын яам (Sport and Recreation South Africa)</b>
Үүрэг (Responsibility): Бусад бүх бүтцэд дэмжлэг үзүүлэх;
Эрх үүрэг (Mandate): Хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх; Бодлого тодорхойлох; Санхүүжүүлэх; Хөтөлбөрийн хяналт, үнэлгээ;
<b>2. Өмнөд Африкийн спортын холбоо, Олимпын хороо (South African Sport Confederation &amp; Olympic Committee, SASCOC)</b>
Үүрэг (Responsibility): Стратегийн чиглэл, удирдамжаар хангах;
Эрх үүрэг (Mandate): Академийн системийн ажлуудыг хэрэгжүүлэх; Академийн магадлан итгэмжлэл, удирдлагын ажлыг хариуцах; Дасгалжуулалтын систем ба бүтэц; Спортын шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд эмнэлгийн үнэлгээ; Спортын технологи; Ажил мэргэжлийн боломж, зөвлөмж, авьяас чадварыг сонгох, хөгжүүлэх; Орон нутгийн спортын байгууллагад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх.
<b>3. Үндэсний спортын холбоод (National sporting federations)</b>
Үүрэг (Responsibility): Өмнөд Африкийн спортын холбоо, Олимпын хорооноос хэрэгжүүлж буй хөтөлбөрүүдэд дэмжлэг үзүүлэх;
Эрх үүрэг (Mandate): Спортын тусгай протоколын талаар зааварчилгаа өгөх; Орон нутагтай холбоотой спортын тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
<b>4. Орон нутгийн спорт, соёл амралтын газрууд (Provincial Departments on Sport &amp; Recreation)</b>
Үүрэг (Responsibility): Орон нутгийн спортын байгууллагуудыг дэмжих;

Эрх үүрэг (Mandate): Тамирчдыг дэмжих ажлын явцыг хянах; Орон нутгийн спортын байгууллагуудыг санхүүжүүлэх; Спортын үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангах;
<b>5. Орон нутгийн засаг захиргаа (Local government)</b>
Үүрэг (Responsibility): Орон нутгийн түвшинд бодлого боловсруулах;
Эрх үүрэг (Mandate): Спорт, амралт чөлөөт цагийн бодлогыг хэрэгжүүлэх, хянах; Спортын байгууллагууд, клубууд болон хувь хүмүүсийг санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх; Хотын захиргаа, метро, дүүргийн спорт, амралт зугаалгын дэд бүтцийг барих, шинэчлэх, засвар үйлчилгээ, менежмент хийх.

### Өмнөд Африкийн спортын санхүүжилт

Өмнөд Африкийн спортын салбарын нийтийн спорт болон мэргэжлийн спортыг улсаас санхүүжүүлдэг.<sup>360</sup> Өмнөд Африкийн спорт, соёл амралтын газраас үзүүлж буй санхүүгийн дэмжлэг нь дээрх хүснэгтэд байгаа оролцогч талуудын үйл ажиллагаанд чухал ач холбогдолтой юм. Өмнөд Африкийн спортын салбарын хөгжил Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй бодлого, санхүүжилтээс шууд хамааралтай байна. Доорх хүснэгтэд 2013-2018 оны Засгийн газраас олгосон санхүүжилтийн үнийн дүнг харуулав.

#### **Засгийн газраас Өмнөд Африкт спорт, соёл амралтын зардал, санхүүжилтийн үр дүнгийн зураглал (2013-2018)**

Санхүүжилтийн жил	Нийт Төсөв	Спортын салбарын Санхүүжилт	Спортын дэд бүтцийн санхүүжилт
2013/2014	R1 073.5 bil	R115.8 mil	R4.6 mil
2014/2015	R966.8 mil	R148.9 mil	R4.9 mil
2015/2016	R979.9 mil	R153.9 mil	R2.8 mil
2016/2017	R1 023.6 bil	R147.1 mil	R12.5 mil
2017/2018	*R1 066.4 bil	*R149.6 mil	* R12.0 mil

Эх сурвалж: Budget 2017, Estimates of national expenditure (2017) (SRSA National treasury); Budget 2018, Estimates of national expenditure (2018)

Тайлбар: Санхүүгийн жил бүрийн нийт төсөвт тусгагдсан хөрөнгийн шилжүүлгийн зардал, татаас, хөрөнгийн төлбөрийг хүснэгтэд харуулаагүй болно.  
(\*) 2017/2018 оны зардал (\*) нь аудитаар баталгаажуулаагүй дүн юм.  
Валют: Нэг сая Өмнөд Африкийн ранд = 666369.307 евро (2018)

Өмнөд Африкийн төсвийн бүрэн хуваарилалтын талаарх тайланд тусгагдсанаар 2016 онд Спортын салбар бусад салбаруудтай харьцуулахад хамгийн бага төсөв хуваарилагдсан байна. Санхүүгийн нөхцөл байдлаас авч үзвэл, олон улсын спортын амжилтад хүргэдэг спортын төсөл нь мэргэжлийн спортод илүү их хөрөнгө зарцуулдаг улс орнууд тамирчдад амжилтад хүрэх илүү их боломжийг бүрдүүлдэг болохыг харуулсан (De Bosscher et al. 2015).

Спортын санхүүжилтийн хувьд орон нутгийн болон үндэсний Засгийн газраас авсан санхүүжилтээс гадна Үндэсний сугалааны итгэлцлийн сангаас (National lottery distribution trust fund NLDTF) мөн санхүүжилт авдаг (SRSA 2013). Үндэсний сугалааны итгэлцлийн сан нь ашгийн бус байгууллага бөгөөд сайн үйлсийн арга хэмжээнд зориулан олон нийтээс санхүүжилт босгодог. Олон жилийн турш Үндэсний сугалааны итгэлцлийн

<sup>360</sup> Country profiles sport in South Africa 2018, Budget speech 2017,

сангаас нь Өмнөд Африкийн олон нийтийн спорт, мэргэжлийн спортыг хөгжүүлэхэд дөрвөн тэрбум Өмнөд Африк ранд (1 тэрбум SA ранд нь 2.7 тэрбум евротой тэнцэнэ) санхүүжүүлсэн байна (2017).

#### **Үндэсний сугалааны итгэлцлийн сан (NLDTF):**

Сугалааны тухай хуулийн дагуу удирдах зөвлөлийн гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэй байгуулагдсан.<sup>361</sup> Уг сангаас үүссэн мөнгөний эх үүсвэрийг урлаг, соёл, сайн үйлсийн аян, спорт зэрэг салбаруудад хөрөнгө оруулалт хийдэг байна. Уг сан нь үндэсний сугалааны комисст харьяалагддаг ба жил бүр Үндэсний сугалааны итгэлцлийн санд оруулсан хөрөнгө оруулалтын тайланг парламентдаа тайлагнаж байх үүрэгтэй байна. Одоогийн байдлаар Үндэсний лоттерейн орлогын 27 хувь нь Үндэсний сугалааны итгэлцлийн санд шилжиж байна. Үүнд санд байгаа мөнгөнөөс олсон хүүгийн орлогыг мөн төвлөрүүлдэг ба тухайн санхүүгийн жилд хуваарилагдаагүй мөнгө тус санд үлдэж, дараагийн жилүүдэд спортын арга хэмжээнд олгох боломжтой юм.

Мөн дээрх Үндэсний сугалааны итгэлцлийн сангаас гадна бусад жижиг төрийн бус байгууллага болон хувийн спортын академиуд нь орон нутгийн спорт, амралт чөлөөт цагийг хөгжүүлэхэд нэмэлт тусалцаа үзүүлж, төрийн байгууллагуудтай хамтран ажилладаг байна. Өөрөөр хэлбэл, хувийн хэвшил, бизнес эрхлэгчид болон олон улсын хандивлагчид спортын клуб, холбоо эсвэл хувь тамирчдыг шууд ивээн тэтгэх хэлбэрээр өөрсдийн дансаар хөрөнгө оруулалт хийдэг (SRSA 2013). Гэхдээ эдгээр хувийн компаниуд төрөөс хэрэгжүүлж буй спортын бодлогод шууд нөлөөлдөггүй байна.

### **ЯПОН УЛС**

#### **Японы спортын удирдлагын бүтэц**

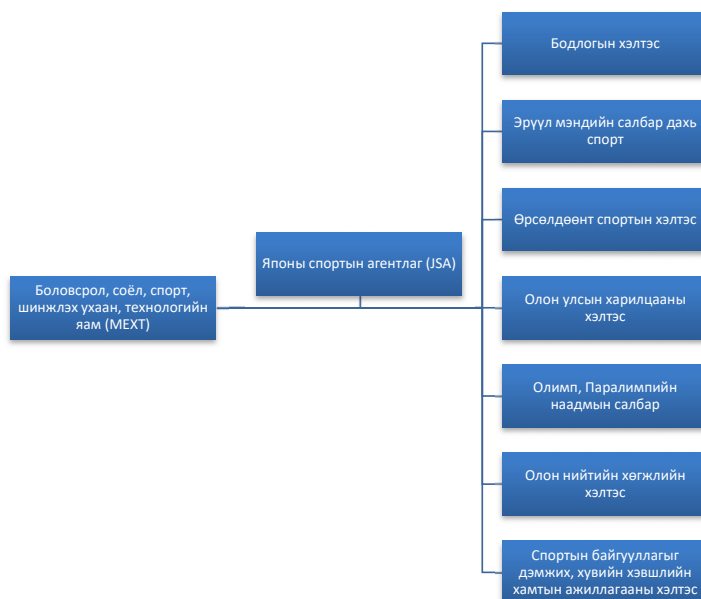
Японы спортын удирдлага нь олон тооны яам, төрийн байгууллагуудыг хамардаг бөгөөд спортыг түгээн дэлгэрүүлэх, хөгжүүлэх, сурталчлах үндсэн ажлыг хэрэгжүүлэгч дээд байгууллага нь “Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам (MEXT)”<sup>362</sup> байна. Түүний дотор спортыг хариуцсан газар нь “Японы спортын агентлаг (JSA)”<sup>363</sup> байна. Японы спортын агентлаг нь спорттой холбоотой бодлогыг сурталчлах, спортод чиглэсэн улс орныг бий болгохоор ажиллаж байна. Японы спортын агентлаг нь дараах бүтэцтэй байна.

UIN.MN  
СУДАЛГААНЫ САН

<sup>361</sup> <https://www.nlcas.org.za/the-nldtf/#:~:text=The%20National%20Lottery%20Distribution%20Trust,use%20to%20benefit%20good%20causes.>

<sup>362</sup> <https://www.mext.go.jp/en/about/index.htm>

<sup>363</sup> <https://www.mext.go.jp/sports/en/index.htm>



Японы спортын агентлагийн үйл ажиллагаа нь Спортын үндсэн хуулийн 9-р зүйлээр 2012 оны 03-р сард байгуулагдсан спортын үндсэн төлөвлөгөөнд суурилдаг. Энэхүү төлөвлөгөө нь 2012 оноос эхлэн 10 жилийн хугацаанд спортын бодлогыг хэрэгжүүлэх үндсэн чиглэлийг зааж өгсөн байна.

Спортын үндсэн төлөвлөгөөнд 2012-2016 он хүртэл таван жилийн хугацаанд долоон сэдвийг жагсаасан бөгөөд спортыг идэвхтэй сурталчлах, Япон улсыг спортын үндэстэн болгохыг эрмэлздэг. Тухайлбал,

1. хүүхдийн спортоор хичээллэх боломжийг нэмэгдүүлэх;
2. амьдралын үе шатанд нийцүүлэн спортын үйл ажиллагааг сурталчлах;
3. оршин суугчид идэвхтэй оролцох боломжтой олон нийтийн спортын орчныг сайжруулах;
4. олон улсад өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхийн тулд хүний нөөцийг сургах, спортын орчныг хөгжүүлэх;
5. Олимп, Пара-Олимпын наадам зэрэг олон улсын тэмцээн уралдаанд оролцох, зохион байгуулах тендерт оролцох замаар олон улсын солилцоо, хувь нэмрийг дэмжих;
6. спортын ертөнц дэх ил тод байдал, шударга ёсыг сайжруулах;
7. спортын ертөнцөд ээлтэй орчныг бий болгох.

Эдгээр долоон өргөн сэдвийн хүрээнд төлөвлөгөөнд 19 нарийн бодлого тусгагдсан бөгөөд үүнд хэрэгжүүлэх 165 тодорхой арга хэмжээг тусгасан байна.

2017 оны 03-р сард JSA Спортын үндсэн төлөвлөгөөг шинэчилсэн. 2017 оны 04-р сараас эхлэн хэрэгжүүлэх хоёр дахь таван жилийн төлөвлөгөө нь бодлогын үндсэн дөрвөн зорилтоос бүрдэнэ. Үүнд:

1. спортоор хичээллэдэг, үздэг, дэмждэг хүмүүсийн тоог нэмэгдүүлэх, түүнчлэн үүнийг бодит болгохын тулд боловсон хүчний бэлтгэл, орчин нөхцөлийг сайжруулах;

2. ард түмэн нь хүчтэй холбоогоор холбогдсон эрч хүчтэй нийгмийг бий болгохын тулд спортыг ашиглах;
3. олон улсын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх хүчтэй, тогтвортой орчин, сургалтын тогтолцоог хөгжүүлэх;
4. цэвэр, шударга спортын арга хэмжээг сурталчлах замаар спортын үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх.

Эдгээр дөрвөн сэдвийг мөн адил хэрэгжүүлэх 139 тодорхой арга хэмжээг агуулсан 19 нарийн бодлогод хуваадаг байна.

### **Спортын тухай хууль**

1961 онд Токиогийн олимпын наадам болоход гуравхан жилийн хугацаа үлдээд байсан бөгөөд ард түмнийхээ сэтгэл догдолж буй энэ үед Японы засгийн газар Японд спортыг дэмжих үндсэн суурь бодлогыг тодорхой болгох зорилгоор "Спортыг дэмжих тухай хууль"<sup>364</sup>-ийг баталжээ.

Уг хуулиар спортын төрлийг тодорхойлох, үндэсний болон орон нутгийн засаг захиргааны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гаргах, спортыг дэмжих арга хэмжээний талаар удирдлагуудыг урамшуулах, барилга байгууламжийн засвар үйлчилгээг сайжруулах, төрөөс үзүүлэх тусламжийг тодорхойлох зэрэг арга хэмжээг цогцоор нь тодорхойлсон. Энэ хууль нь тухайн цагаас хойш Японд спортыг хөгжүүлж дэлгэрүүлэх үндэс суурь болж ирсэн. 2011 оны 06-р сард Спортын хуульд 50 жилийн дараа анх удаа Спортыг дэмжих тухай хуулийг иж бүрэн шинэчлэн найруулж, баталсан. Уг хууль нь 35 зүйл, нэмэлт заалтаас бүрдэх ба оршил хэсэгт “Спорт бол хүн төрөлхтний нийтлэг соёл мөн” гэж тунхагласан байна. Цаашилбал, уг хуульд спортыг “Иргэд насан туршдаа эрүүл саруул, сэтгэл санаа, бие бялдрын хувьд бүрэн дүүрэн амьдрахад нэн чухал” гэж тодорхойлж, спортоор хичээллэж аз жаргалтай, үр бүтээлтэй амьдрах нь иргэн бүрийн эрх мөн гэдгийг тодорхой заасан байна.

Спорт нь зөвхөн хувь хүнд нөлөөлөөд зогсохгүй тухайн нутаг дэвсгэрийн эв нэгдэл, эрч хүчийг бий болгож, бүс нутгийн нийгмийг сэргээхэд хувь нэмрээ оруулах боломжтой гэж уг хуульд заасан байдаг. Энэ нь Японы тамирчид олон улсын тэмцээнд өндөр амжилт гаргахын чухлыг онцолж байна. Нэмж дурдахад, уг хуульд спортыг Японы олон улсын статусыг сайжруулах гол элемент гэж тодорхойлсон. Спорт нь манай нийгэмд эрч хүчийг бий болгож, үндэсний эдийн засгийг хөгжүүлэхэд ихээхэн хувь нэмэр оруулж, олон улсын солилцоогоор дамжуулан дэлхийн харилцан ойлголцлыг хөхиүлэн дэмжиж, олон улсын энх тайвныг тогтооход ихээхэн хувь нэмэр оруулна гэж заасан.

### **Японы спортын зөвлөл түүний бүтэц, спортыг дэмжих сан**

Японы спортын зөвлөл (JSC)<sup>365</sup> нь “Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам (MEXT)”-ны харьяа спортыг сурталчлах, сургуулийн насны хүүхдийн эрүүл мэндийг сахин хамгаалах, бэхжүүлэх чиглэлээр мэргэшсэн бие даасан агентлаг юм.

JSC нь “Захиргааны байгууллагын ерөнхий дүрмийн тухай хууль (1999 оны 103-р хууль)” болон “Японы Спортын Зөвлөлийн тухай хууль (2002 оны 162-р хууль)” гэсэн хоёр том хууль тогтоомжийг үндэслэн байгуулагдсан.

<sup>364</sup> Japan sport policy

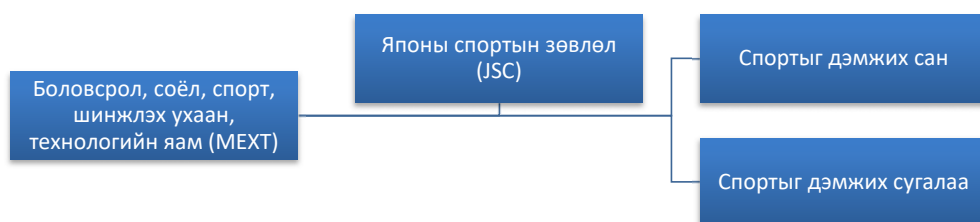
<sup>365</sup> <https://www.jpnsport.go.jp/corp/english/about/tabid/384/Default.aspx>

Спорт бол эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маягийг хангах хамгийн эхний арга зам юм. JSC нь орон нутгийн иргэдээс эхлээд дээд зэрэглэлийн тамирчид хүртэл Японы бүх хүмүүст спортоор хичээллэх боломжийг хөнгөвчлөх зорилготой.

JSC нь сургуулийн насны хүүхдүүдийн биеийн тамирыг сурталчлах, эрүүл мэндийг дэмжих зорилгоор өөрийн спортын байгууламжийг зохистой, үр ашигтай ажиллуулах; спортыг дэмжихэд шаардлагатай тусламж үзүүлэх, сургуулийн хүүхдийн гэмтэл, ослоос хамгаалах; спорт, хүүхдийн эрүүл мэндийг сахин хамгаалах, бэхжүүлэх чиглэлээр судалгаа хийх, спорттой холбоотой материал цуглуулах, хангах; дээр дурдсан үйл ажиллагаанд үндэслэн хүмүүсийн бие бялдар, сэтгэцийн эрүүл мэндийг хөгжүүлэхэд хувь нэмэр оруулдаг.

JSC нь спортыг дэмжих, сурталчлах, тэр дундаа спортын олон улсад өрсөлдөх чадварыг сайжруулах, спортын орчныг олон нийтийн түвшинд хөгжүүлэх, сайжруулах зорилгоор “Спортыг дэмжих сан”<sup>366</sup> болон “Спортыг дэмжих сугалаа” зэргээс спортыг хөгжүүлэх төсөлд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлдэг. Сугалаанд суурилсан санхүүжилтийн системээрээ дамжуулан нийт хүн ам болон элит тамирчдын спортын дасгал сургуулилтыг нэгэн зэрэг хөгжүүлэх зорилтыг хангахуйц бизнесийн оновчтой загварыг санал болгож байна.

### ***Японы спортын зөвлөл түүний бүтэц***



Спортыг дэмжих сан болон спортыг дэмжих сугалаа нь улсын төсвөөс санхүүжих боломжгүй спортыг дэмжих, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд мөнгөн дэмжлэг олгох замаар татаас дэмжлэг болох нэмэлт санхүүжилтийн үүрэг гүйцэтгэдэг.

### **Спортыг дэмжих сан**

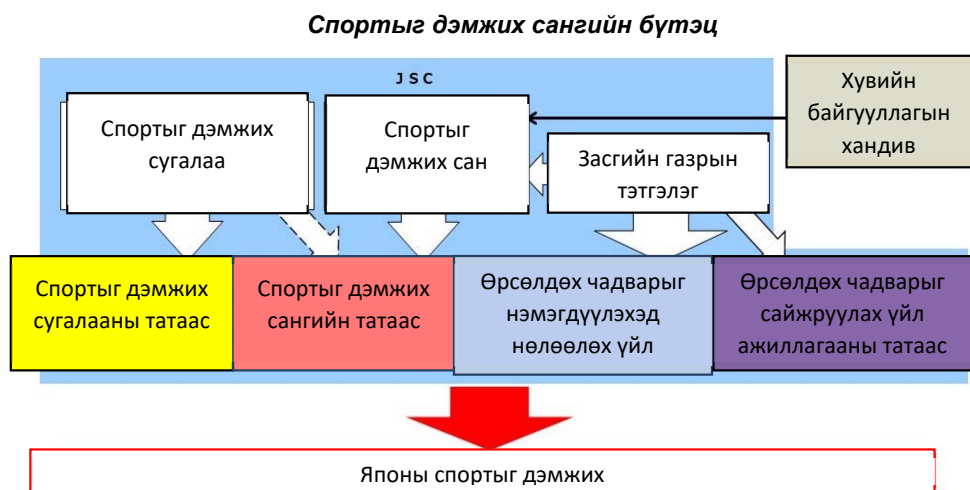
1990 онд зохиогдсон Азийн наадамд Япон улс тааруухан үр дүнтэй оролцсоны улмаас Японы спортыг хөгжүүлэх, өрсөлдөх чадварын түвшнийг сайжруулах шаардлага үүссэн. Үүнээс үүдэн, спортын салбарын удирдлагууд, эдийн засгийн хүрээнийхэн болон бусад хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хүсэлтийн дагуу “Спортыг дэмжих санг” байгуулжээ. Спортыг дэмжих сангийн зорилго нь Японы спортын олон улсад өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, спорт сонирхогчдын тоог нэмэгдүүлэх зорилгоор байгуулагдсан. Одоогийн байдлаар төрийн хандив, буцалтгүй тусламжаар олсон үйл ажиллагааны ашгийг спортын байгууллага, хувь тамирчин, дасгалжуулагчдын спортын үйл ажиллагаанд татаас болгон хуваарилж байна. Спортыг дэмжих сангийн төсвийг бүрдүүлэгчид нь дараах төрөлд байна.

1. Засгийн газраас үзүүлж буй мөнгөн тусламж;
2. Хувийн байгууллагын хандив тусламж;

<sup>366</sup> <https://www.jpnsport.go.jp/corp/english/about/tabid/396/Default.aspx>



### 3. Спортыг дэмжих сугалааны орлого.

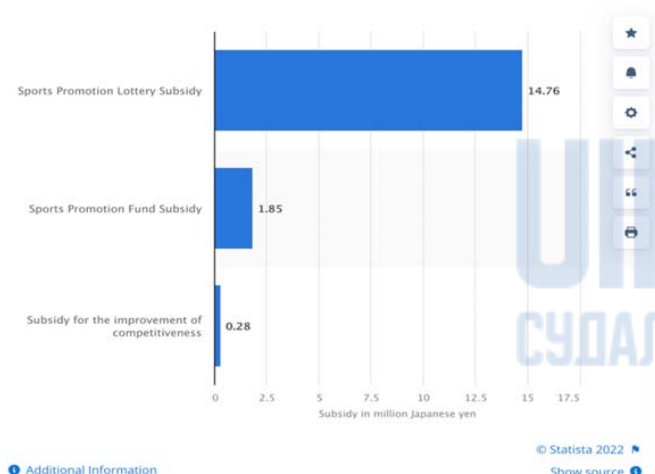


JCS нь 2022 онд спортыг дэмжих сангаас 1700 орчим төсөл, хөтөлбөрт хөрөнгө оруулж санхүүжилт олгосон бөгөөд нийт 16.89 тэрбум иений<sup>367</sup> мөнгөн тусламж үзүүлсэн байна Үүнд:

1. Спортыг дэмжих сугалааны татаас-14.76 тэрбум иен;
2. Спортыг дэмжих сангийн татаас- 1.85 тэрбум иен;
3. Өрсөлдөх чадварыг сайжруулах үйл ажиллагааны татаас- 0.28 тэрбум иен.

#### Спортыг дэмжих сангийн татаас 2022

Sports Promotion Fund subsidy in Japan in fiscal year 2022, by category (in billion Japanese yen)



<sup>367</sup> <https://www.statista.com/statistics/1219568/japan-sports-promotion-fund-subsidy-by-category/>

### **Спортыг дэмжих сугалаа**

1998 онд спортыг дэмжих санхүүгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх зорилгоор “Спортыг дэмжих сугалааны тухай хууль”<sup>368</sup>-ийг өргөн барьж баталсан байна. Уг хуульд үндэслэн 2001 онд спортыг дэмжих сугалааг нэвтрүүлсэн бөгөөд энэ нь Японы ард иргэдэд “Ж”-лигийн (Японы мэргэжлийн хөл бөмбөгийн) тоглолтын үр дүнгээр бооцоо тавих боломжийг олгосон. 2002 оноос хойш сугалааны ашгийн тодорхой хэсгийг спортыг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулсан.

Тус хуулийн 21 дүгээр зүйлд сугалааны орлогыг орон нутгийн засаг захиргаа, спортын байгууллагуудад хэрхэн зарцуулах, хуваарилахыг заасан. Спортыг дэмжих сугалааны татаасын хуваарилалтыг МЕХТ-ээс боловсруулсан “Спортыг дэмжих сугалааны ашгаас олгох татаасын үндсэн бодлого”-ын дагуу тогтоодог.

Орон нутгийн засаг захиргаанд хуваарилагдсан санхүүжилтээр спортын холбоодод дэмжлэг хэлбэрээр олгодог бөгөөд ихэвчлэн хүн бүр спортоор хичээллэх боломжтой орчныг бүрдүүлэх хөтөлбөрүүдэд ашигладаг. Үүнд: Зүлэг талбайг тохижуулах, орон нутгийн спортын байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, орон нутагт спортын ангиудыг зохион байгуулах зэрэг төслүүд хамрагдсан байна.

Сугалааны тасалбарын борлуулалтын 50%-тай тэнцэх хэмжээний мөнгийг сугалаанд ялагчдад шагналын мөнгө болгон өгч, дараа нь үлдсэн ашгийн гуравны хоёрыг (удирдлагын зардлыг хассаны дараа) спортыг дэмжих татаас болгон, үлдсэн гуравны нэг нь улсын сан хөмрөгт орж, боловсрол, соёлыг хөгжүүлэхэд зориулагдана.

2016 оны нэмэлт, өөрчлөлтөөр орон нутгийн засаг захиргаа, спортын байгууллагуудад татаас болгон ашигладаг сугалааны ашгийн харьцааг гуравны нэгээс наймны гурав болгон нэмэгдүүлсэн байна.

UIH.MN  
СУДАЛГААНЫ САН

<sup>368</sup> [https://www.ssf.or.jp/en/files/SportWhitePaperinJapan2017\\_c.pdf](https://www.ssf.or.jp/en/files/SportWhitePaperinJapan2017_c.pdf)

## АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

### ХБНГУ

- Спорт дахь санхүүжилт-Спортын төрийн дэмжлэг-Staatliche Sportförderung – Finanzierung im Sport-*германаар*  
<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1524/9783486717525.143/pdf>
- Зах зээл ба төрийн харилцан хүчинд орших спортын санхүүжилт, Хамбургийн Их сургуулийн хэвлэн нийтлэл, 2009-Sportfinanzierung – Spannungen zwischen Markt und Staat, Hamburg University Press, 2009- *германаар*  
<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/27635/1002370.pdf>
- Германы спортыг дэмжих сан-Stiftung Deutsche Sporthilfe-*германаар*  
[https://de.wikipedia.org/wiki/Stiftung\\_Deutsche\\_Sporthilfe](https://de.wikipedia.org/wiki/Stiftung_Deutsche_Sporthilfe)
- Спортын барилга, байгууламж барихад үзүүлэх дэмжлэг: Холбоодод өгөх зөвлөмж-Förderung Sportstättenbau: Tipps für Vereine-*германаар*  
<https://www.sportstaettenrechner.de/wissen/sportstaettenfoerderung/sportstaettenbau/>

### БНСУ

- Соёл, спорт, аялал жуулчлалын яам  
<https://www.mcst.go.kr/english/statistics/statistics.jsp>
- Спортын хопоо <https://www.mcst.go.kr/english/useful/usefulLink.jsp>
- Спортын сан <https://www.mcst.go.kr/english/useful/usefulLink.jsp>
- Korean sports fund <https://olympics.com/ioc/legacy/seoul-1988/the-korea-sports-promotion-foundation>
- <https://www.worldsportranking.info/2021-final-ranking>

### ӨМНӨД АФРИК

- Sports in South Africa, Shaundre Jacobs 2018
- Country profiles sport in South Africa 2018, Budget speech 2017,
- <https://www.nlcsa.org.za/thenldtf/#:~:text=The%20National%20Lottery%20Distributi,use%20to%20benefit%20good%20causes.>

### ЯПОН

- Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам (MEXT)  
<https://www.mext.go.jp/en/about/index.htm>
- Японы спортын агентлаг (JSA) <https://www.mext.go.jp/sports/en/index.htm>
- Спортыг дэмжих тухай хууль-Japan sport policy
- Японы спортын зөвлөл (JSC)  
<https://www.jpnsport.go.jp/corp/english/about/tabid/384/Default.aspx>
- Спортыг дэмжих сан  
<https://www.jpnsport.go.jp/corp/english/about/tabid/396/Default.aspx>
- Дүн мэдээ <https://www.statista.com/statistics/1219568/japan-sports-promotion-fund-subsidy-by-category/>
- Спортыг дэмжих сугалааны тухай хууль  
[https://www.ssf.or.jp/en/files/SportWhitePaperinJapan2017\\_c.pdf](https://www.ssf.or.jp/en/files/SportWhitePaperinJapan2017_c.pdf)